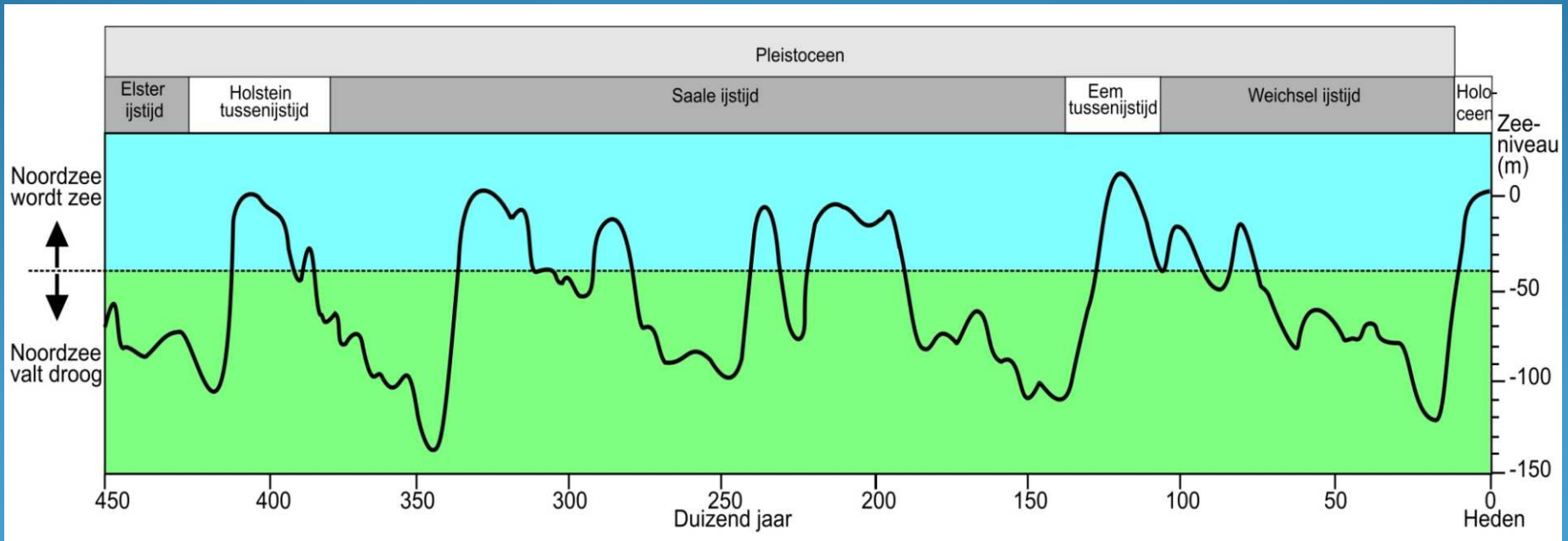
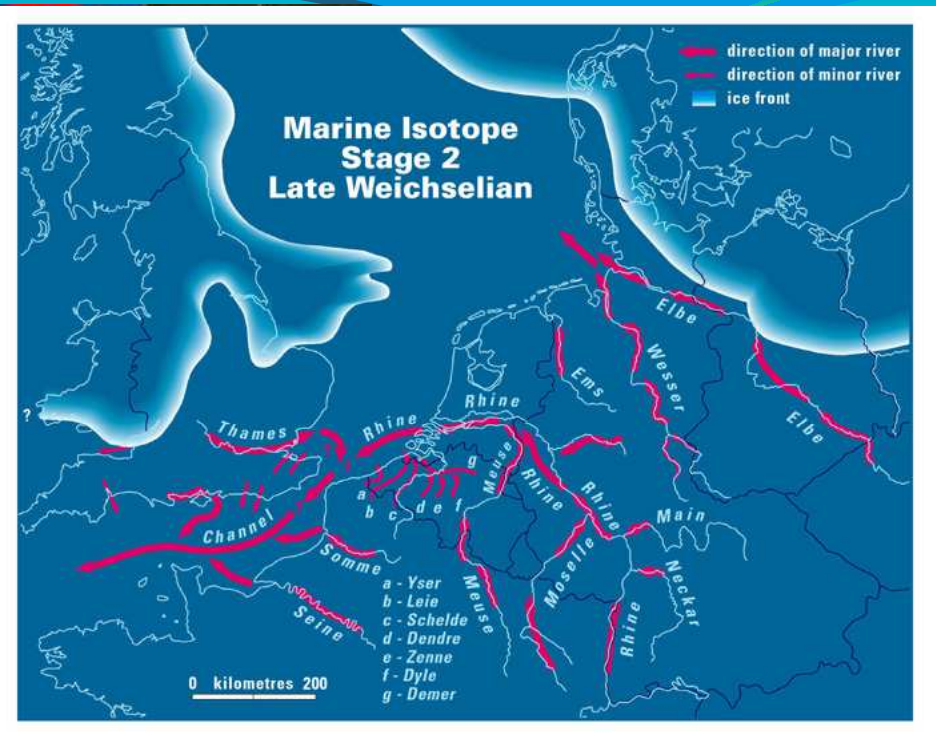
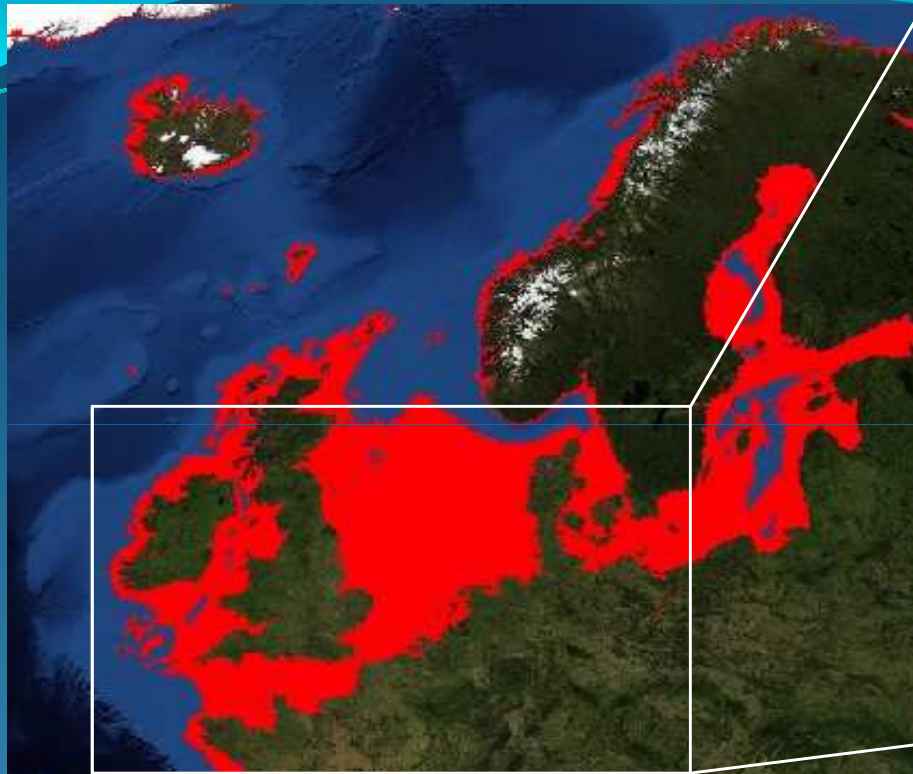

DE NOORDZEEBODEM, OOIT EEN DICHTBEVOLKT RIVIERENLANDSCHAP

Tine Missiaen
Renard Centre of Marine Geology
Universiteit Gent

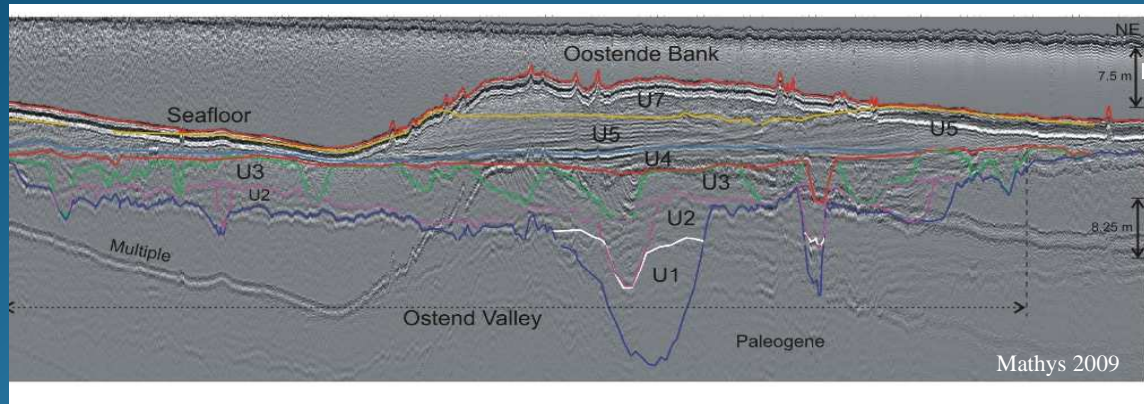

Einde Weichsel ijstijd:

- zeeniveau -120 m
- 3.2×10^6 km² droog
- 40% van landmassa
- brede (rivier)valleien
- bewoond!

Reconstructie van prehistorische landschappen

Kartering van de zeebodem en ondergrond

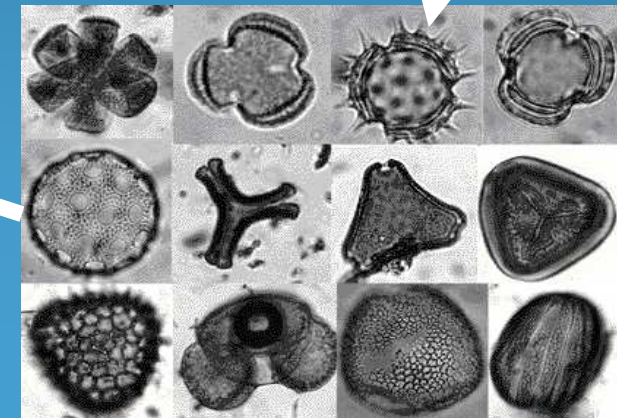
Boor-
kernen

Interdisciplinair: geologie-geofysica-biologie-klimatologie

3D model van het prehistorisch landschap

Analyse (datering, pollen,...)

Prehistorische flora en fauna in de Noordzee

Koude periodes:

- steppe & toendra
- wolh. mammoet, oeros, hollenleeuw & -beer, ...
- veel fossiele beenderen

Warme periodes:

- bosrijk (berk/esp => eik/linde)
- everzwijn, edelhert, eland, paard, bizon, ..

Jagers-verzamelaars in de Noordzee

Leefomgeving nabij

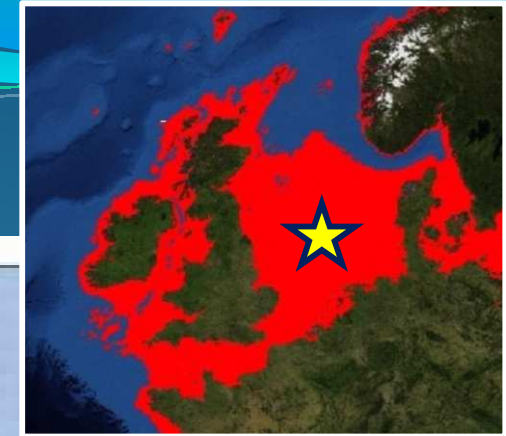
- rivieren, meren (zoet water, voedsel)
- kust (voedsel, werktuigen, milder)

Permanent of enkel op doortocht?

- toenemend bewijs permanente bewoning
- hinterland waarschijnlijk veel kouder

Het verloren land van 'Doggerland'

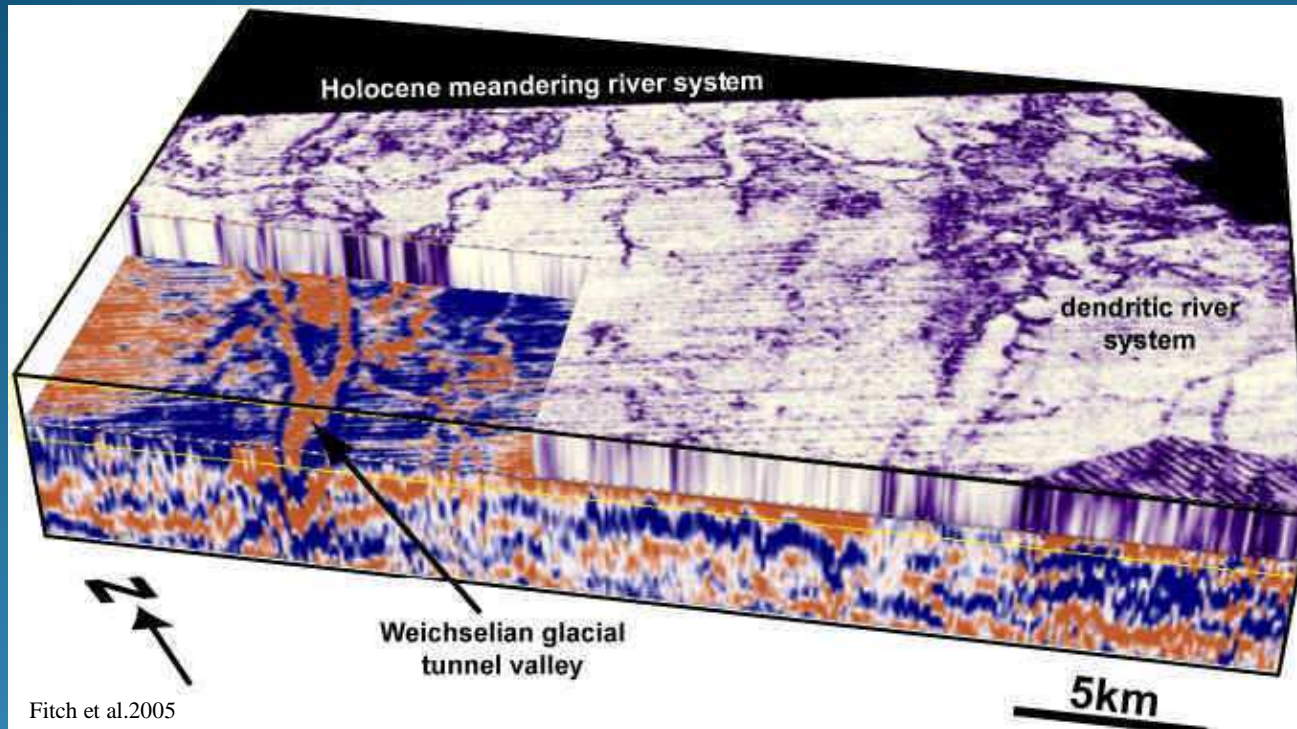

'Doggerland' 9000 jaar geleden

'Doggerland' 7000 jaar geleden

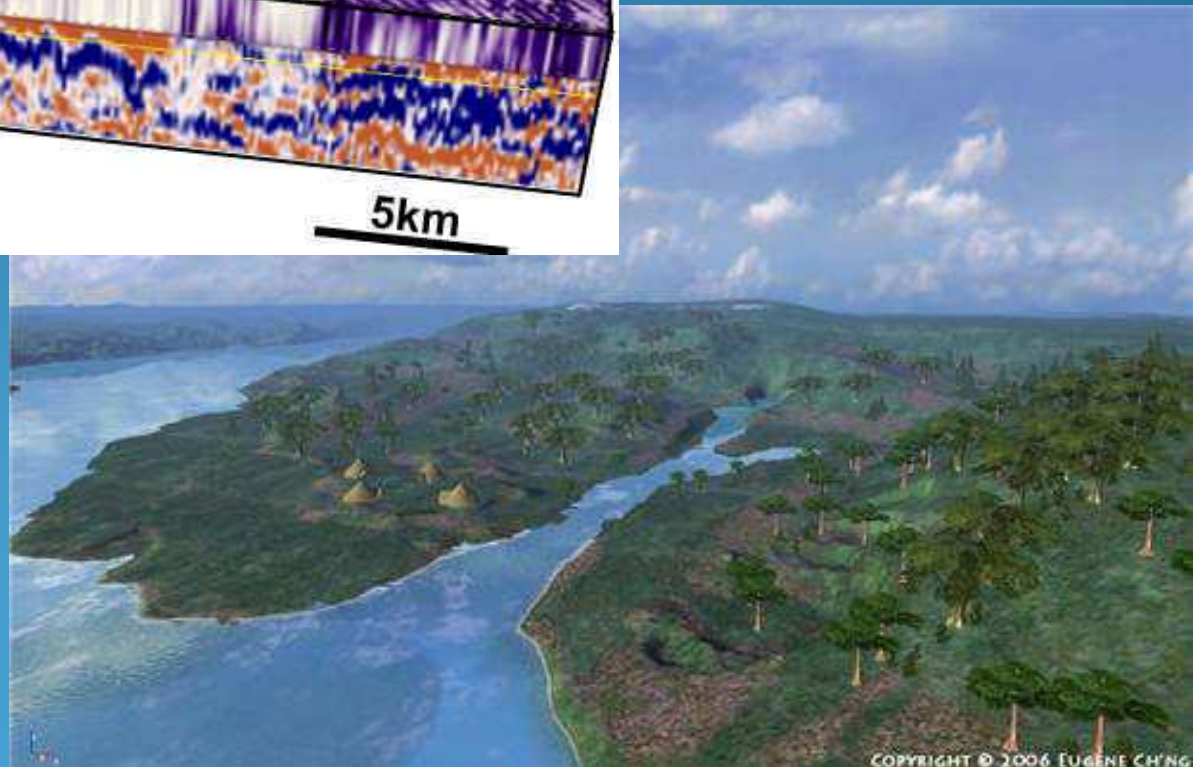
Het verloren land van 'Doggerland'

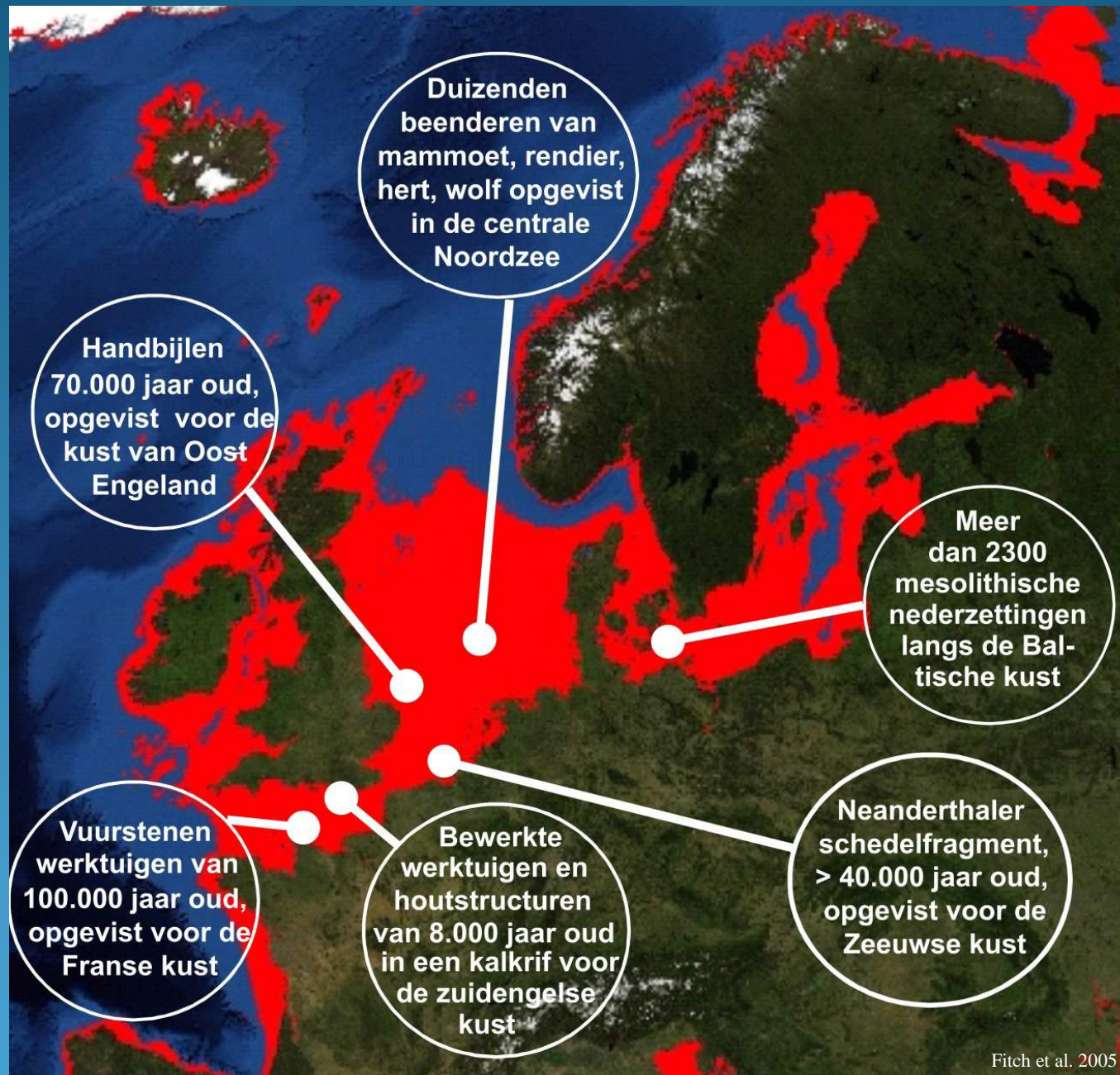
Einde ijstijd:

- heuvelachtig
- rivieren, meren, schorren
- dicht bewoond

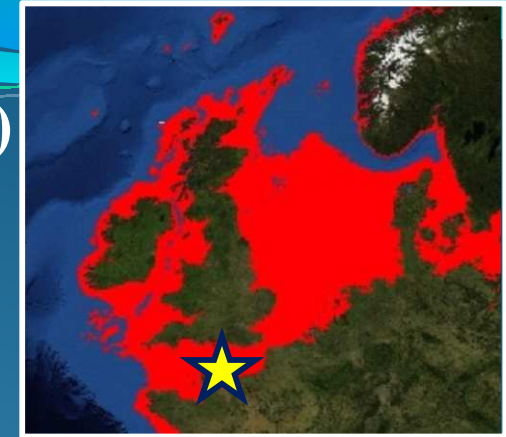
Impressie van Doggerland
ongeveer 10.000 jaar geleden

Prehistorische sites in de Noordzee

Oudste prehistorische sites: Fermanville 40.000-100.000 jaar (Midden Paleolithicum)

- 2500 stenen artefacten (bodem + boorkernen)
- ook vuurhaarden, steenblokken

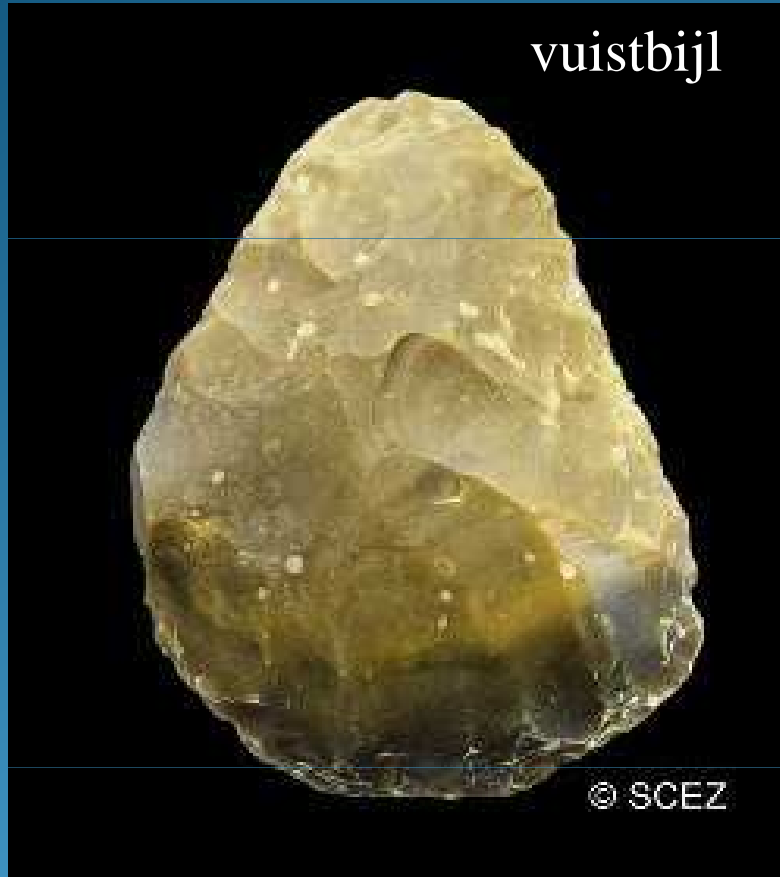
Kalkstenen 'schrappers'

Herkolonisering van Engeland
40.000 jaar eerder dan werd
aangenomen !

Oudste prehistorische sites: East Anglia

70.000 – 100.000 jaar (Midden Paleolithicum)

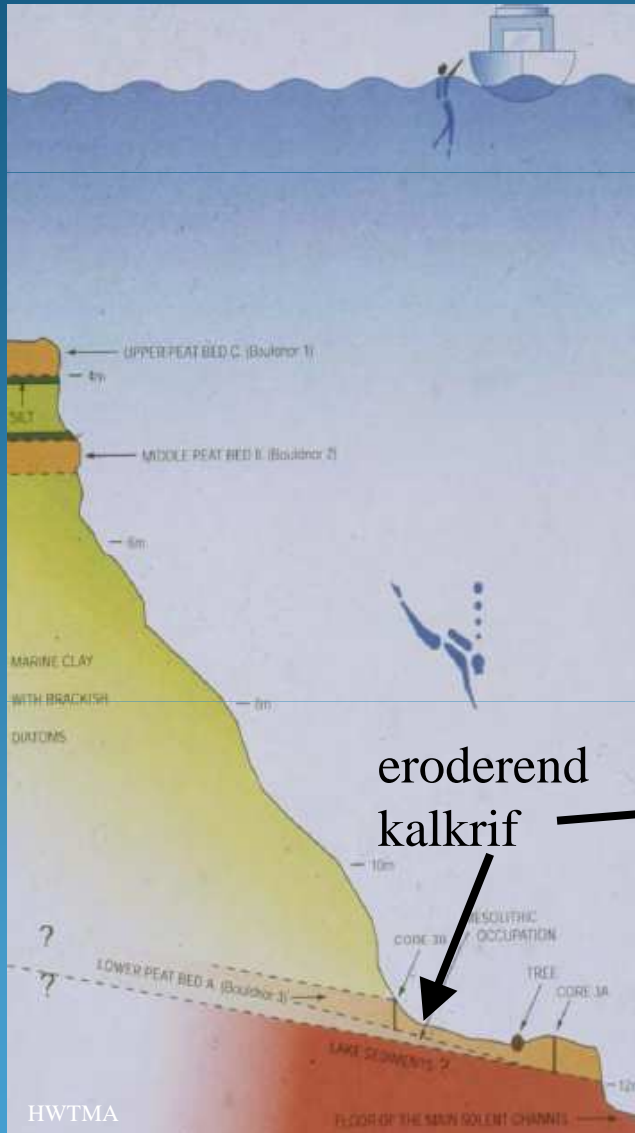
28 vuistbijlen (70.000-100.000 j)
+ talloze vuurstenen
leemachtige bodem

Prehistorische sites: Bouldnor Cliff (Wight) 8000 - 8500 jaar (Mesolithicum)

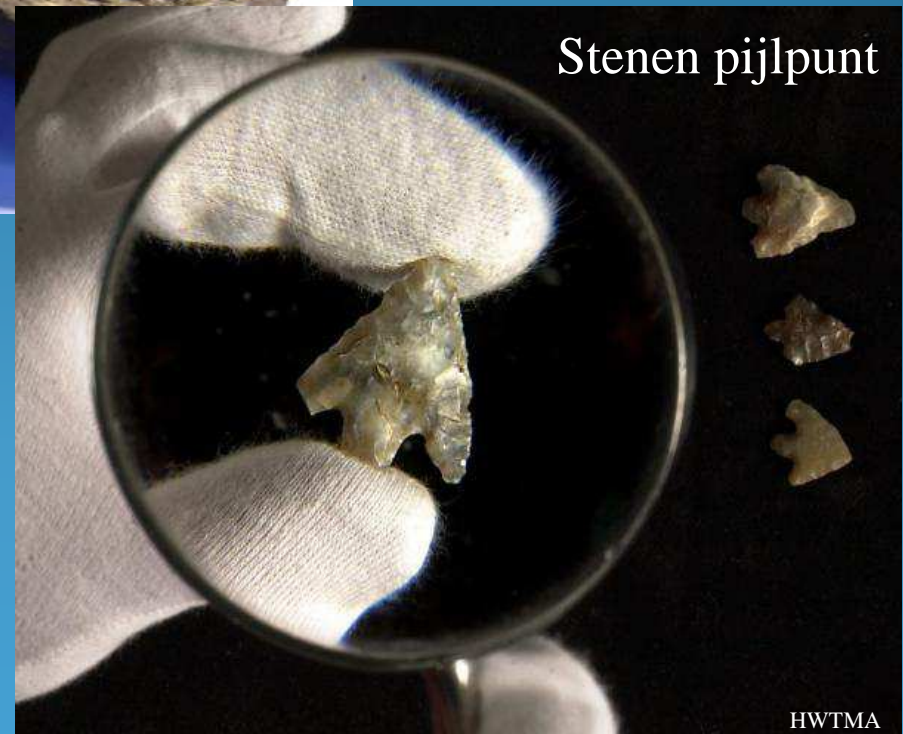
20 jaar onderzoek
vuurstenen, benen werktuigen,
vuurhaarden, voedselresten, ...

Prehistorische sites: Bouldnor Cliff (Wight) 8000 - 8500 jaar (Mesolithicum)

Bewerkte houten plank

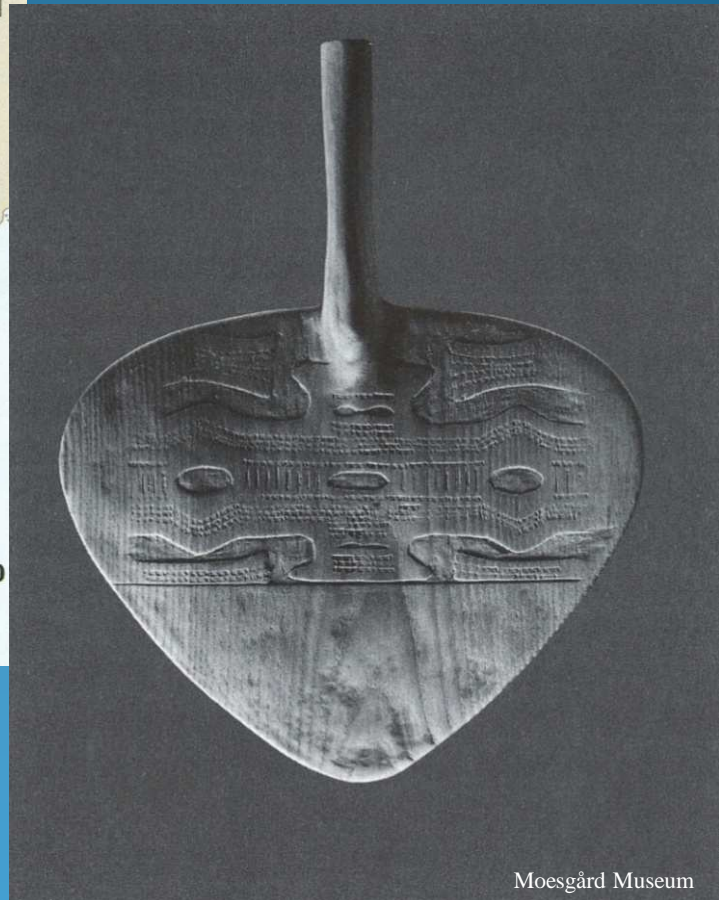
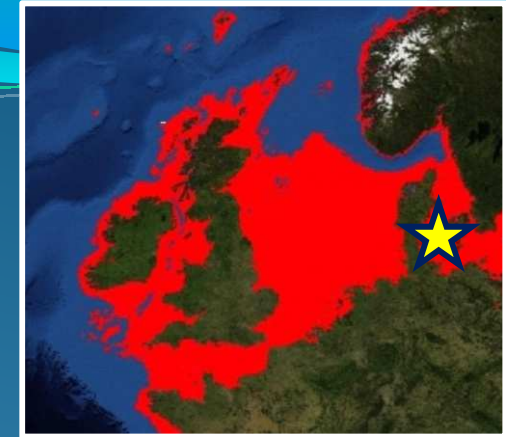
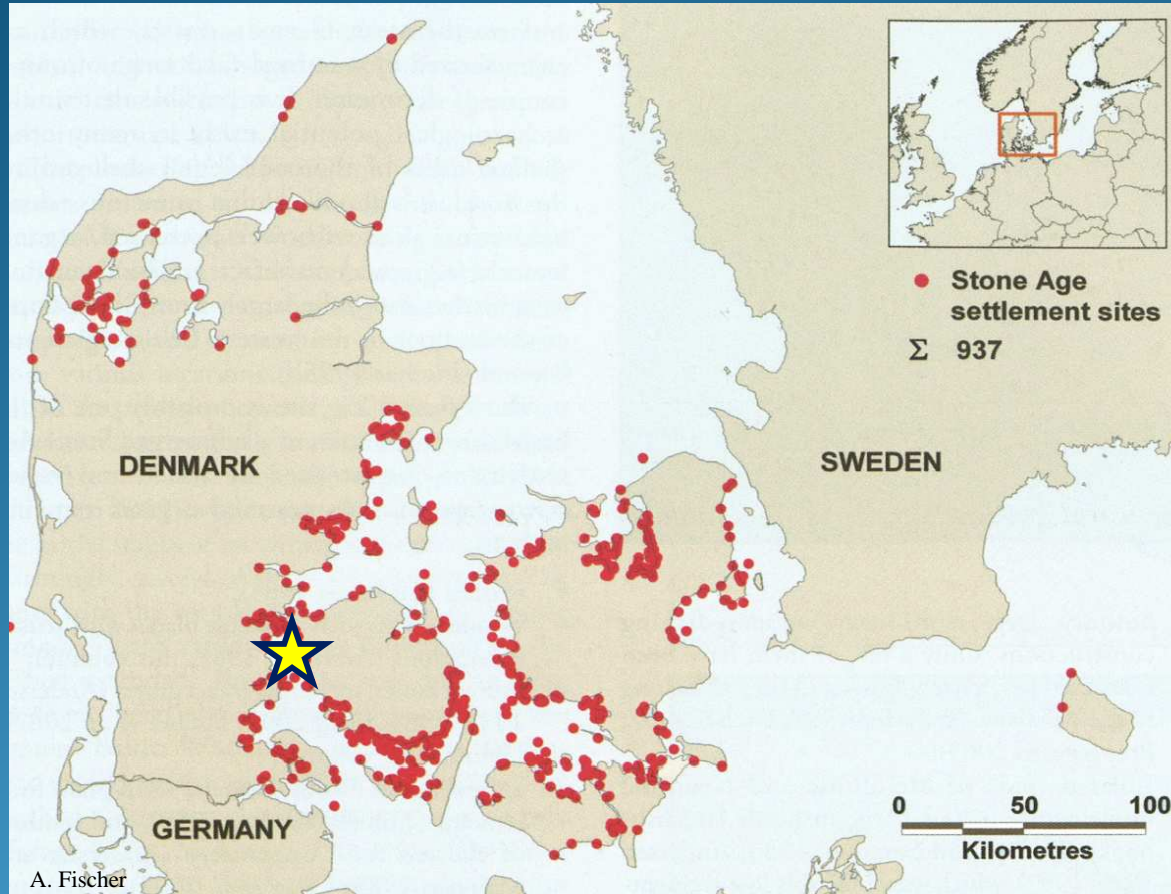

Stenen pijlpunt

Recente vondsten

- stenen pijlpunten
- houten planken— deel van boot ?
- techniek 2000 j ouder dan bekend

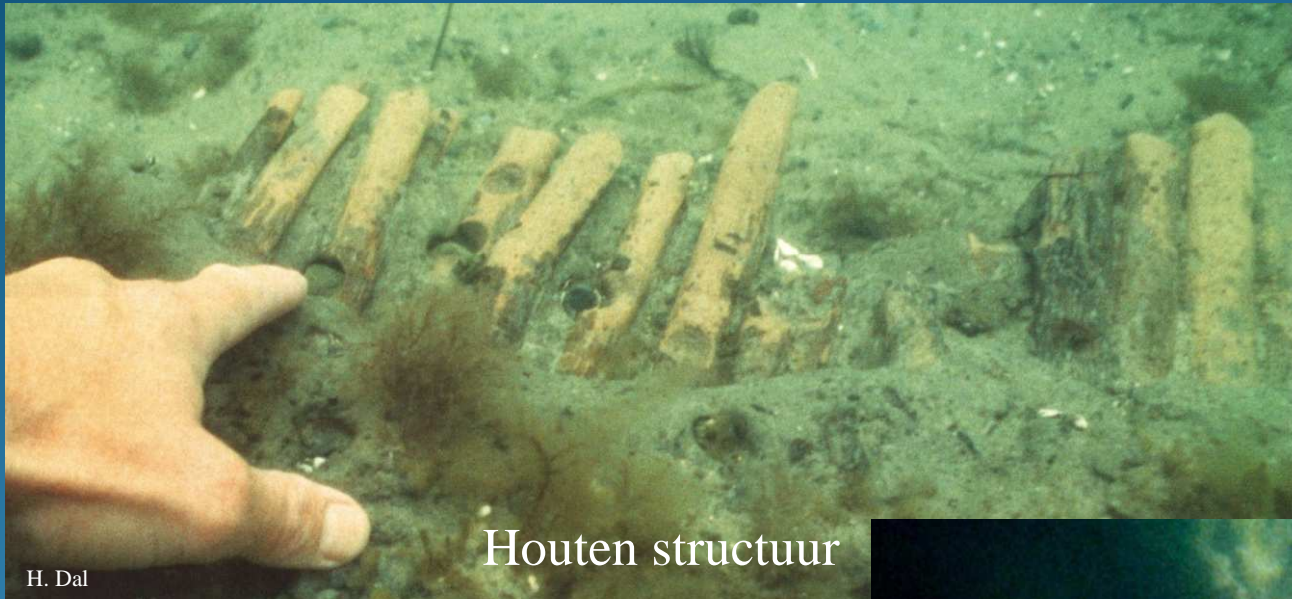
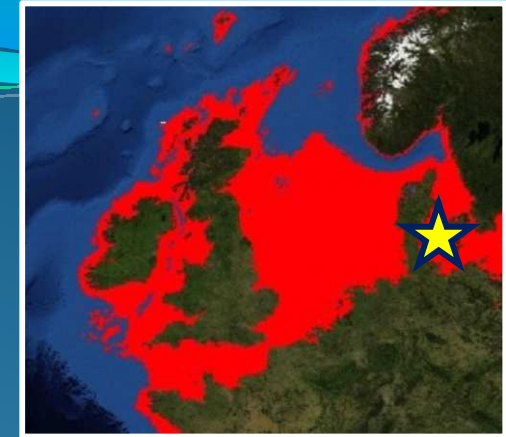
Prehistorische sites: Tybrind Vig 5000-6500 jaar (Meso-Neolithisch)

937 steentijd-sites bij Denemarken

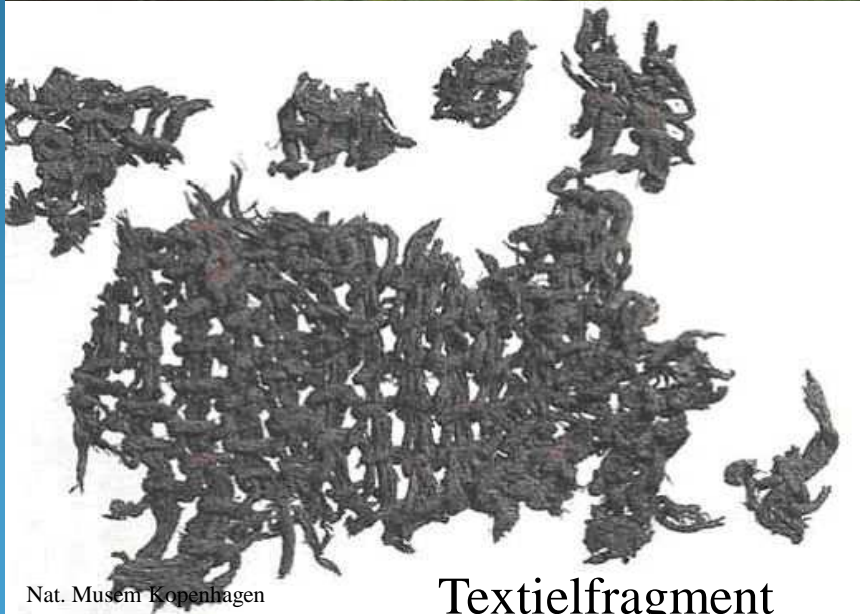
- ondiep water, dichtbij de kust
- zeer geringe begravingsdiepte
- Tybrind Vig: kano's, peddels, vishaken, schelpen, ...

Prehistorische sites: Tybrind Vig 5000-6500 jaar (Meso-Neolithisch)

Houten structuur

H. Dal

Textielfragment

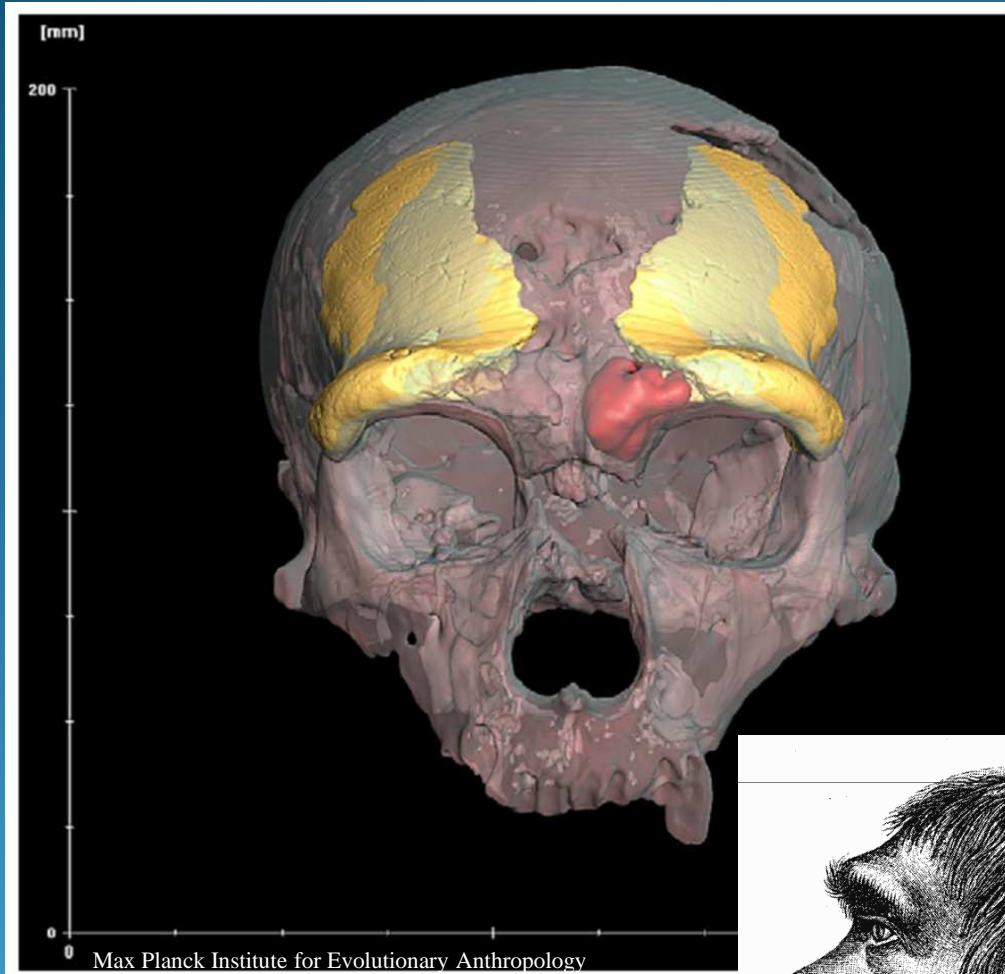
Nat. Museum Kopenhagen

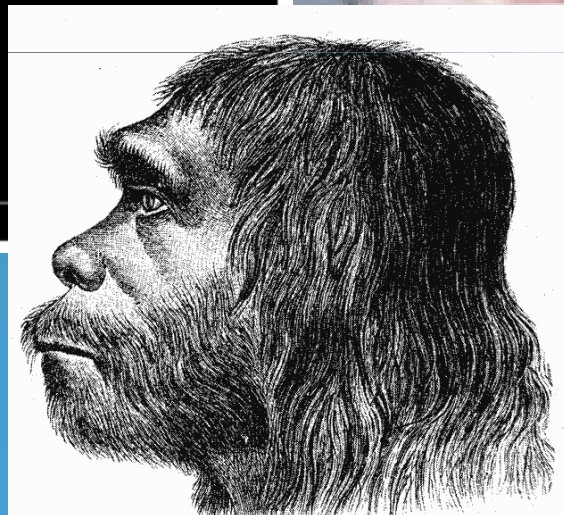
Graf van jonge vrouw

H. Dal

Krijn: een Nederlandse Neanderthaler (40.000 – 90.000 jaar)

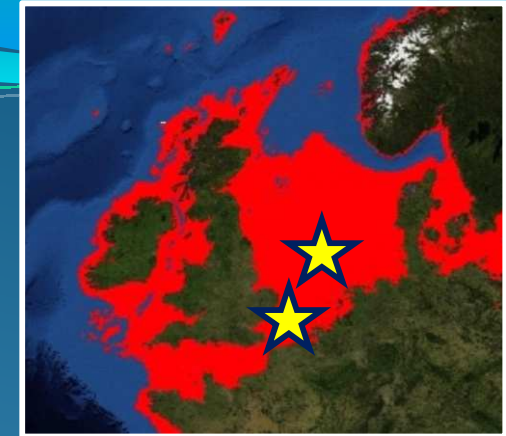
CT-scan van neanderthaler-
schedel met het fragment (10cm)

Schedelfragment (2001)
• dikke wenkbrauwboog
• jonge man

Fossiele zoogdierbeenderen uit de Noordzee

- in zand- en grindzuigers, maar ook vissers
- Browne Bank en Eurogeul
- wolharige mammoet & neushoorn, bizon, wolf, rendier, grottenleeuw, paard, wolf, hyena
- meestal laatste ijstijd (70.000-20.000 jaar)

Onderkaak van grottenleeuw (20.000-50.000 jaar)

Fossiele hyenakeutel (35.000 jaar)

Mammoetschedel uit de Noordzee

D. Mol

Wolharige mammoetschedel ,
opgevisst voor kust van Hoek
van Holland (Eurogeul)
Stier, ~30 jaar oud

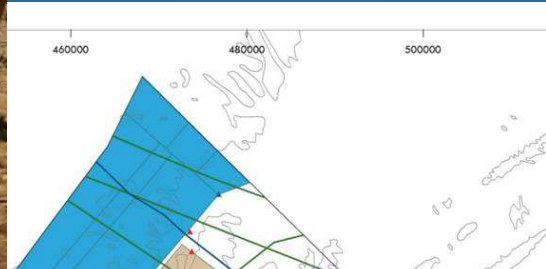

D. Mol

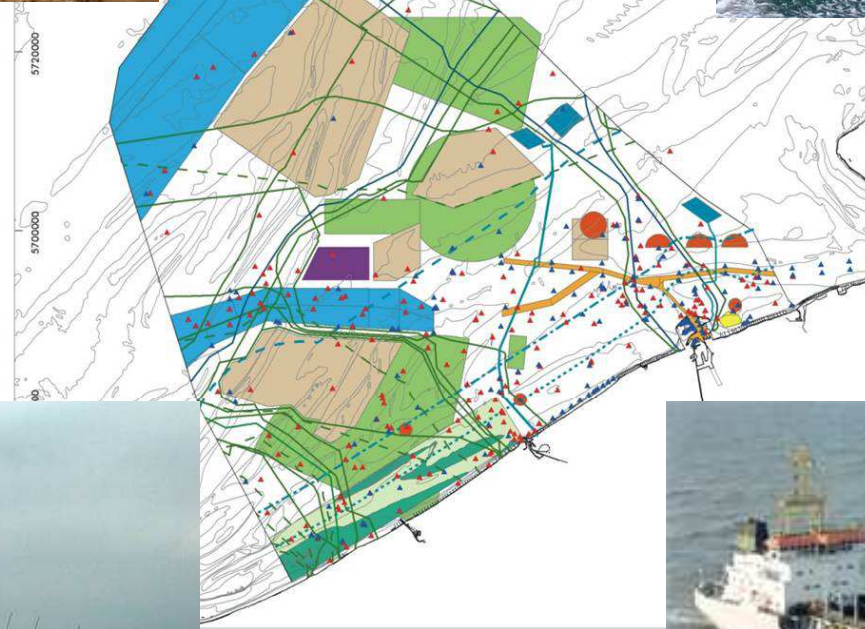
Belang van mariene prehistorische sites en landschappen

- Geologisch-paleontologisch-archeologisch archief, onontgonnen!
- Migratie en verspreiding van de mens in NW Europa (laatste 300.000 jaar)
- Klimaatschommelingen, veranderingen in fauna en flora
- Artefacten en organische resten vaak uitzonderlijk goed bewaard (oa in veenpaketten), beter dan op land
- Beter inzicht in de huidige klimaatverandering = venster op de toekomst

Bedreiging door mariene exploitatie

- Pijpleidingen
- Windmolenparken
- Olie- en gaswinning

- Aggregaatextractie
- Infrastructuurwerken
- Kustversterking

Hoe beschermen?

- **Internationale verdragen**
 - UNESCO Conventie (2001) voor de bescherming van onderwatererfgoed. Ratificatie door België snel verwacht
 - Malta/Valetta conventie (1992) voor de bescherming van erfgoed, met speciale aandacht voor mariene milieu
- **Onderzoeksproject “Archeologisch erfgoed in de Noordzee”**
 - start: januari 2013, duur: 4 jaar
 - efficiënte onderzoeksmethodologie (remote sensing)
 - duidelijk beleid en wettelijk kader mbt marien erfgoed

Grotere bewustwording en publieke betrokkenheid voor dit belangrijke ‘verdronken’ erfgoed